

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การสร้างเครือข่าย
ชุมชนการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT POTENTIAL OF LOCAL
FISHERIES GROUP TO CREATE A COMMUNITY NETWORK FOR
THE BUNG KHUN THALE RESOURCE MANAGEMENT, KHUN THALE
SUB DISTRICT, MUANG DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE

พงศ์เทพ แก้วเสถียร

Pongtep Keawsatean

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: oui_pongtep@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 2) ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการกลุ่ม สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และสำรวจ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยในพื้นที่บึงขุนทะเลที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชาชนชุมชน และ 2) ประมงพื้นบ้าน จำนวนทั้งสิ้น 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ผลการศึกษาพบว่า 1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านคือ การพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถ เพื่อเกิดการยกระดับไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้เสริม มีการสร้างเครือข่ายร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อยกระดับและพัฒนา กลุ่มประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญา คือ การรวมกลุ่มสร้างอาชีพ สร้างรายได้โดยทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านและร่วมกันสืบทอด และ 2) แนวทางการสร้างเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านคือ การทำงานในรูปแบบการสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชุมชนด้วยการประสานความร่วมมือ ได้แก่ ประมงพื้นบ้าน ชุมชน

---

* Received 11 November 2021; Revised 20 December 2021; Accepted 24 December 2021

ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด และสถาบันการศึกษา โดยรูปแบบการจัดการทรัพยากร ร่วมเพื่อสร้างพื้นที่เรียนรู้อนุรักษ์ทรัพยากรชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์การดูแล การอนุรักษ์ให้กับทุกคนที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้ และแนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากร ชุมชนคือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้ ชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาไปสู่การสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และความยั่งยืนของ ทรัพยากรในชุมชน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาศักยภาพ, กลุ่มประมงพื้นบ้าน, การสร้างเครือข่ายชุมชน, การจัดการทรัพยากร, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objectives of the research article were to 1) study the guideline for the development potential for local fisheries group Bung Khun Thale, Khun Thale sub district, muang district, Surat Thani province, and 2) study the guideline for created a local fisheries community network group that lead to created resource management model in Bung Khun Thale. This was a qualitative research method, using in-depth interviews, group discussions, participant observations, and survey. By The data was selected purposive sampling, key informants include were representatives of local fishermen who lived in the Khun Thale swamp area aged 25 years and over. There were 2 groups: 1) community scholars and 2) local fishermen total of 18 people, content analysis data and summarized overall. The study was found that: 1) guideline for the development potential for local fisheries group was developing, upgrading of knowledge and raising the level for create a career and extra income. A network was created with educational institutions to upgrade and develop indigenous fisheries groups in resource management together. The development of community wisdom potential was assemble a group for created career, made money by making local fishing tools and has been inherited until the present. And 2) the guideline for created a local fisheries community network group was work in the form of networking for community resource management through collaboration include local fisheries, community, community leader, local government organization, temple and educational institutions. By cooperated resource management model to create a learning area to conserve community resources, protection of knowledge and

experience, everyone wants to learn. And guidelines for the management of community resource conservation areas are creating a process to engage with community networks in resource management to strengthen communities develop towards building food security for the community and sustainability of resources in the community

Keywords: Guideline for Developing Potential, Local Fisheries, Creating Community Network, Resource Management, SURAT THANI Province

บทนำ

ประมงชายฝั่ง หรือประมงพื้นบ้าน เป็นลักษณะของการทำประมงเพื่อยังชีพหรือประมงขนาดเล็ก โดยทั่วไปใช้เรือขนาดเล็ก โดยใช้เครื่องมือประมง เช่น อวน แห เบ็ด ประมงพื้นบ้านเป็นการทำประมงเพื่อยังชีพ หาอาหาร สร้างรายได้ และก่อให้เกิดการสร้างงานในท้องถิ่น ซึ่งปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงพื้นบ้านคิดเป็นร้อยละ 10 จากปริมาณผลผลิตสัตว์น้ำจากการประมงทะเลทั้งหมด (สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2564) ด้วยเหตุนี้ กรมประมงได้จัดทำนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนประมงท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งในการจัดการบำรุงรักษา อนุรักษ์ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูทรัพยากร พัฒนาอาชีพประมง สร้างรายได้ และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงให้เกิดความมั่นคง ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้ครอบคลุมในทุกมิติ ดังนั้น กรมประมงจึงกำหนดวางแผนทางขับเคลื่อนเพื่อมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ตามนโยบาย ภายใต้โครงการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนประมง ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 และสิ้นสุดในปี พ.ศ. 2565 โดยมีกิจกรรม ได้แก่ 1) การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำ ด้วยการพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำในชุมชน เช่น การสร้างซั้งกอ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ธนาคารสัตว์น้ำชุมชน 2) การพัฒนาปรับปรุงการจับสัตว์น้ำ โดยการปรับเปลี่ยนเครื่องมือทำการประมงตามมาตรฐานการทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืนให้ สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและชนิดสัตว์น้ำ และการทำการประมงอย่างรับผิดชอบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 3) การเพิ่มมูลค่าแก่สินค้าสัตว์น้ำ ภายใต้กิจกรรมการเก็บรักษาและการแปรรูปสัตว์น้ำตามมาตรฐานความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคได้บริโภคสัตว์น้ำที่มีคุณภาพ อีกทั้งกรมประมงยังได้เชื่อมโยงตลาดเพื่อนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายผ่านองค์กรต่าง ๆ ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรประมงให้เกิดความยั่งยืน (มติชนออนไลน์, 2564) จากนโยบายส่งผลให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม สร้างสรรค์องค์ความรู้ การสะสมและถ่ายทอดภูมิ

ปัญญากลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี การแต่งกาย รวมไปถึงการประกอบอาชีพ (พรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ, 2561) มีกระบวนการคิดวิเคราะห์และนำไปปฏิบัติจริงเพื่อให้เหมาะสมกับการดำรงชีพ (อัครินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา, 2561) ตลอดถึงการเกิดขึ้นของเครือข่ายสังคม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น (ณวิญ เสรีรัฐผล, 2563)

วิถีชีวิตกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเล ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ป้าชายเลนที่สัตว์ทะเลอาศัยอยู่ถูกทำลาย มีการใช้เครื่องมือจับสัตว์ที่ผิดกฎหมาย เช่น ลอบ อวนตาถี่ ๆ ส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง เนื่องจากไม่มีการใช้กฎหมายที่จริงจังเพื่อแก้ปัญหาการใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม ขาดมาตรการการจัดการอย่างเป็นระบบ การแย่งพื้นที่ทำกิน และปัญหาน้ำเสียที่ส่งผลต่อสัตว์ และพืชในบึงขุนทะเล ในด้านวิถีชีวิต พบว่า จำนวนชาวประมงพื้นบ้านที่เหลืออยู่ลดจำนวนลง ค่อย ๆ หายไปประกอบอาชีพอื่น ๆ วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำมาหากินอยู่หน้าบ้านของตนเองก็ต้องมาทำมาหากินในเขตเมือง เด็ก ๆ รุ่นหลังก็ไม่มีใครสนใจใคร่รู้ที่จะสืบสานวิถีวัฒนธรรมชุมชน ทำให้ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมค่อย ๆ จางหายไป ตลอดจนมีการประยุกต์วิทยาการความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการทำประมง จากวิกฤตการณ์นี้อาจทำให้เกิดการล่มสลายของอาชีพชาวประมงพื้นบ้าน (อดิگانต์ วิชิต, 2559) ประกอบกับมีการพัฒนาตามกระแสหลักที่เน้นระบบทุนมากขึ้น และการที่ลูกหลานไม่ได้รับการถ่ายทอดจากเจ้าของภูมิปัญญาอย่างจริงจัง และการละทิ้งภูมิปัญญาของคนในชุมชน ปัญหาเหล่านี้ส่งผล กระทบในวงกว้างกับสังคม ชาวบ้านไม่สามารถนำทรัพยากรมาใช้ในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชนได้ ทั้งนี้ จึงทำให้องค์กรต่าง ๆ เข้ามารณรงค์ให้ชุมชนหันมาสืบทอดภูมิปัญญาแก่ลูกหลานด้วยการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ การอนุรักษ์ การเผยแพร่ การพัฒนา และการรักษา เพื่อสืบทอดการทำประมงพื้นบ้านและเครื่องมือประมงแบบดั้งเดิม (พงศ์เทพ แก้วเสถียร, 2561) และเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและมีทรัพยากรที่ยั่งยืน จึงได้ส่งเสริมการรวมกลุ่มสร้างอาชีพและการสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านขึ้น (วุฒิชัย สายบุญจวง, 2561) รวมถึงการสร้างทัศนคติของชุมชน คือ การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์อย่างคุ้มค่า (ขวัญชนก นัยเจริญ และกฤษณา ชาญณรงค์, 2561)

จากสภาพปัญหาประมงพื้นบ้านที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ที่ไม่เกิดความสมดุลในอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์โดยเฉพาะปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำ แหล่งน้ำ การใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย รายได้ และแย่งชิงพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตมากขึ้น จากเหตุการณ์นี้ทำให้ชาวบ้านและชุมชนเกิดความตระหนักและเข้ามามีบทบาทในการจัดการทรัพยากรของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างเป็นระบบและรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม

ประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเลในการจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการรวมกลุ่มประมงพื้นบ้านสร้างอาชีพหล่อเลี้ยงระดับครัวเรือน การรวมตัวในรูปแบบเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรในบึงขุนทะเลให้มีความอุดมสมบูรณ์อยู่คู่กับชุมชน (กรณีการนาถฤทธิ์, 2558) รวมถึงการสร้างเครือข่ายภายนอกชุมชนในการให้การศึกษา วิจัย ความรู้ และงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ซึ่งเน้นให้กลุ่มประมงพื้นบ้านเกิดจิตสำนึกร่วมกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อบังเกิดผลในระยะยาว และรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การสร้างเครือข่ายชุมชนการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเล เกิดความร่วมมือของเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล รวมถึงเกิดรูปแบบการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้าน เพื่อให้ประมงพื้นบ้านมีรายได้อย่างต่อเนื่องและมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ความมั่นคงทางอาหาร และนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรประมงให้เกิดความยั่งยืน รวมถึงเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกฎหมายของประมงพื้นบ้านต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเล ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยในพื้นที่บึงขุนทะเล ที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ประชาชนชุมชน จำนวน 6 คน และ 2) ประมงพื้นบ้าน จำนวน 12 คน จำนวนทั้งสิ้น 18 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือก ได้แก่ 1) ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับประมงพื้นบ้าน และมีประสบการณ์ทำประมงมากกว่า 10 ปี และ 2) ผู้ที่มีความยินดีให้ข้อมูลทั้งระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามและหลังการเก็บข้อมูล เพื่อเติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์ที่สุด

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร การมีส่วนร่วม การรวมกลุ่มประมงพื้นบ้าน และสภาพบริบทบึงขุนทะเล

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการทรัพยากร และประมงพื้นบ้าน จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.67 – 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 ถือได้ว่าผ่านเกณฑ์ และตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดด้วยเทคนิคสามเส้าและจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) ศักยภาพและการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) การสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล นำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์แนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล

3) ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บด้วยตนเอง แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาศักยภาพและการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และระยะที่ 3 แนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ใช้การสนทนากลุ่ม

4) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยเทคนิคสามเส้า

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเลพบว่า

1. ด้านบริบทชุมชนบึงขุนทะเล พบว่า บึงขุนทะเลมีความสำคัญทั้งในเชิงนิเวศวิทยาและสถานะเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ เช่น นกเป็ดน้ำ นกขัน ปลาหน้าจืดชุกชุม และฝูงลิง มีการใช้น้ำจากบึงและคลองสาขาเพื่อการเพาะปลูก อุปโภค และมีประเพณีวัฒนธรรมที่โดดเด่นคือ ประเพณีลอยกระทง การแข่งเรือสองตอน มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คือ พ้อตาขุนทะเล ซึ่งสามารถที่จะจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน คนส่วนใหญ่เป็นคนภาคกลาง หรือที่เรียกว่า “คนเมืองใน” วิถีชีวิตส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบคนภาคกลาง อาชีพทำการเกษตร ประมงพื้นบ้าน ปัจจุบันบึงขุนทะเลขาดการดูแลอย่างจริงจัง จึงส่งผลก่อให้เกิดสภาพปัญหาเรื่องของน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงเกิดการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บึงขุนทะเลขึ้นมาเป็นระยะเวลา 4 ปี โดยให้การท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คนมีส่วนร่วมในเรื่องการท่องเที่ยว ชุมชนเกิด

รายได้ รู้สึกหวงแหน และมีจิตสำนึกในการดูแล โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อร่วมกันดำเนินโครงการร่วมกับชุมชน ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“คนในชุมชนบ้านนิคมส่วนใหญ่จะเป็นคนภาคกลาง ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน มีวิถีชีวิตแบบคนริมน้ำ มีการประกอบอาชีพทำกลุ่มประมงพื้นบ้าน และเกษตรกรรมในการขับเคลื่อนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนเกิดรายได้ และเกิดจิตสำนึกในการดูแลและอนุรักษ์” (สุวิจักขณ์ สงวนพันธ์, 2563)

2. **ด้านการทำประมงพื้นบ้าน** พบว่า การทำประมงอาศัยภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาและการเข้าถึงทรัพยากรเกิดการสั่งสมสร้างเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง และจากภายนอกชุมชน โดยการรับเอาการปรับเปลี่ยนให้มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งแบบการรวมกลุ่มเพื่อตั้ง กติกาการร่วมสอดส่องดูแลและร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรอันเกิดจากการทำประมงที่มีการทำลายล้าง และการเข้ามาจัดการทรัพยากรจากคนภายนอกโดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นที่ของชุมชน ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“ผู้นำและคนในได้เริ่มมีการแก้ไขปัญหา โดยการพูดคุยทำความเข้าใจกันและได้ปรึกษารื้อกับทางประมง โดยใช้เรื่องกฎหมายมาดูแลควบคุม และจัดกลุ่มประมงอาสามาช่วยอบรมเรื่องทำประมงให้กับคนในชุมชน” (นันทวัฒน์ วัฒนานนท์, 2563)

3. **ด้านการพึ่งตนเอง** พบว่า มีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและการทำเกษตรกรรม เป็นลักษณะเศรษฐกิจแบบยังชีพ อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน และยังมีกรรวมกลุ่มประมงพื้นบ้านในการสร้างอาชีพด้วยภูมิปัญญา เช่น ผัก ผลไม้ปลอดสารพิษ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และการแปรรูป ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“มีการรวมกลุ่มทำฟาร์มเห็ดได้รับการอบรมจากวิชาการกรมการเกษตร เริ่มทำตั้งแต่การทำก้อนเห็ด การแปรรูปเห็ด และการจำหน่าย โดยมีเห็ดหลินจือ เห็ดนางฟ้า เห็ดครง แปรรูป เช่น สบู่เห็ดหลินจือ ชาเห็ดหลินจือ ข้าวเกรียบเห็ด น้ำพริกเผาเห็ด ไล้กรอกเห็ด และแหมมเห็ด” (สุธาทิพย์ เพ็งทอง, 2563)

4. **ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม** พบว่า การสร้างกลุ่มสามารถช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก หรือการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงทำให้กลุ่มในชุมชนมีการจัดตั้งขึ้นอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสร้างรายได้จากการรวมกลุ่มในการผลิต การแปรรูป จำหน่ายหรือให้บริการท่องเที่ยว และมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานของสมาชิก และนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้าน ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“กลุ่มประมงพื้นบ้านมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจในการทำอุปกรณ์ที่ใช้ในการหาปลาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทำลอบ การทำไซ แห เนื่องจากกลุ่มประมงมีการทำอุปกรณ์ขึ้นมาเองจึงได้เข้ามาสอนชาวบ้านในการทำอุปกรณ์และการหาปลาเพื่อสร้างเป็นอาชีพ” (ภักดี สมมะลวน, 2563)

5. **ด้านการจัดการทุนทางสังคม** พบว่า ทรัพยากรในพื้นที่บึงขุนทะเลมีการดูแลจัดการโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและทางราชการ ได้แก่ จัดการทรัพยากรทางน้ำ ทรัพยากรสัตว์บกสัตว์น้ำ และทรัพยากรพืช มีการจัดการหลากหลายวิธีการทั้งการอนุรักษ์ การฟื้นฟูระบบต่าง ๆ ช่วยกันดูแลทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่ และเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรแก่บุคคลภายนอก รวมถึงมีกองทุนหมู่บ้านที่สนับสนุนด้านอาชีพ ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“ชุมชนมีจัดการทรัพยากรทางน้ำ ทรัพยากรสัตว์บกสัตว์น้ำ ทรัพยากรพืชและทรัพยากรของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว โดยกลุ่มพยายามผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้ความยั่งยืน รวมถึงกองทุนหมู่บ้านเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้กับคนในชุมชน และชมรมแม่บ้านเพื่อส่งเสริมอาชีพ” (ณรงค์ นิมส์ลาลี, 2563)

6. **ด้านทรัพยากรในพื้นที่บึงขุนทะเล** พบว่า บึงขุนทะเลจัดเป็นระบบนิเวศที่มีแหล่งน้ำเป็นศูนย์กลาง ล้อมรอบด้วยป่าไม้แบบป่าบึงน้ำจืดและเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีทางติดต่อกับแหล่งน้ำกร่อยของอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเนื้อที่ทั้งหมด 1,271 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลขุนทะเล ตำบลวัดประดู่ และตำบลมะขามเตี้ย สมัยก่อนนิยมเดินทางทางเรือ มีลำคลองที่สำคัญ ดังนี้

6.1 **คลองท่ากูป** เป็นคลองที่ประชาชนในบึงขุนทะเลใช้ในการสัญจรไปมา ในการไปบ้านดอน ในสมัยก่อน ตอนที่บึงขุนทะเลยังไม่มีถนน ประชาชนส่วนใหญ่จะเดินทางทางน้ำกัน คลองท่ากูปถือเป็นคลองหลักที่ประชาชนในบึงขุนทะเลใช้สัญจรกันไปมา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 คลองท่ากูบ

6.2 คลองมะขามเตี้ย คลองมะขามเตี้ยเป็นคลองต้นน้ำมาจากบึงขุนทะเล ไหลมารวมกับแม่น้ำตาปีทางฝั่งขวา หนีอิทธิพลน้ำขึ้นน้ำลงในบึงขุนทะเล เป็นคลองหลักที่ใช้ในการเดินทาง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 คลองมะขามเตี้ย

6.3 คลองดอนเกลี้ยง คลองดอนเกลี้ยง เป็นสาขาที่อยู่บึงขุนทะเล เป็นคลองหลักที่ ประชาชนหมู่ที่ 1 ตำบลขุนทะเล และหมู่ที่ 3 ตำบลมะขามเตี้ย ใช้กันมากและใช้เดินทาง ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 คลองดอนเกลี้ยง

6.4 สัตว์บกและสัตว์น้ำในบึงขุนทะเล พบว่า ทรัพยากรสัตว์ในพื้นที่บึงขุนทะเลมีหลากหลายชนิด หลายสายพันธุ์ มีทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ที่กินพืชเป็นอาหารในการดำรงชีวิต เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ว่า

“กลุ่มประมงได้สร้างกิจกรรมส่องนกบริเวณหน้าวัดท่าอู่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่แก่ชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคนภายนอก” (สุวิจักขณ์ สงวนพันธ์, 2563)

7. ด้านการพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถของกลุ่มประมงพื้นบ้าน
พบว่า จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ได้สรุปดังนี้

7.1 การพัฒนาศักยภาพจากการมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาคือ ชุมชนกลุ่มประมงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ร่วมกันจัดการเรื่องการทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ เพื่อให้ความรู้ ประหยัดค่าใช้จ่าย และลดการใช้สารเคมี

7.2 การพัฒนาศักยภาพจากภูมิปัญญาชุมชนคือ กลุ่มประมงรวมตัวกันสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ได้แก่ ปลูกเห็ด การแปรรูปสร้างมูลค่า การสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจำหน่าย ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี เพื่อให้กลุ่มยกระดับเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์เป็นของตนเอง

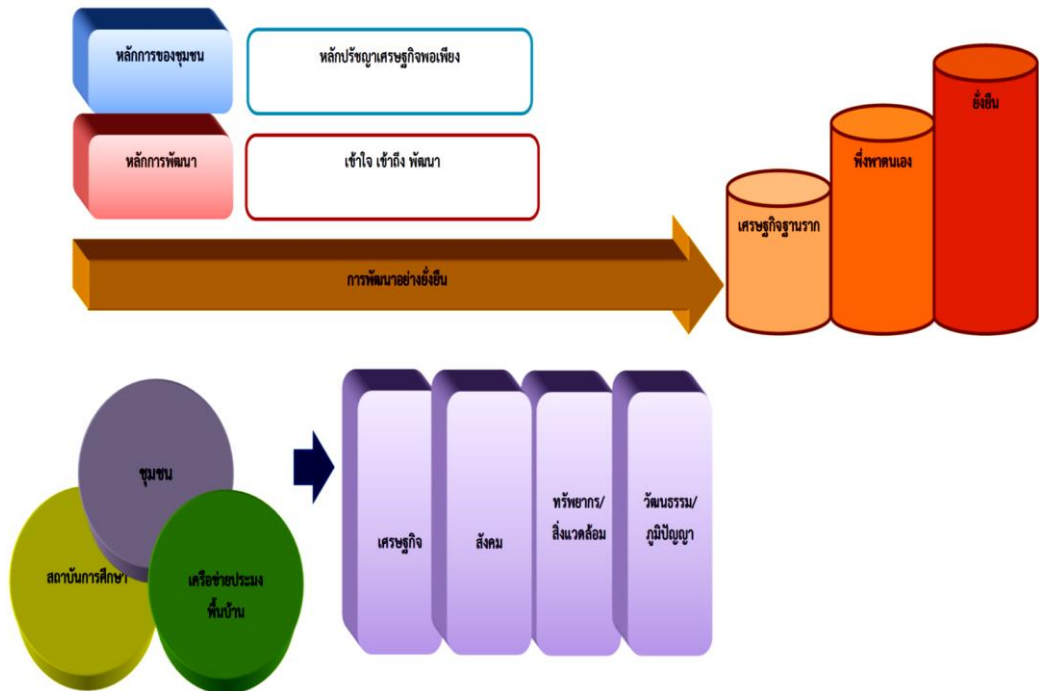
7.3 การพัฒนาศักยภาพจากภูมิปัญญาชุมชนคือ กลุ่มประมงพื้นบ้านมีการทำเครื่องมือกันเองจากวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน โดยอาศัยองค์ความรู้ใหม่และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา โดยได้พยายามฟื้นฟูและพัฒนาต่อยอดทุนของชุมชน มุ่งหวังที่จะให้คนในชุมชนทุกเพศทุกวัย มีงานทำ มีรายได้และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น จนนำไปสู่การจัดทำธุรกิจชุมชนประมงพื้นบ้าน อยู่บนพื้นฐานการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สามารถนำสัตว์น้ำที่มีคุณภาพ ปลอดภัยสู่กลุ่มผู้บริโภคได้

การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการ ทรัพยากรบึงขุนทะเล พบว่า จากการสนทนากลุ่มสามารถสรุปได้ดังนี้
1) การสร้างเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้าน พบว่า กลุ่มประมงพื้นบ้านเริ่มมีการประสานงานจากกลุ่มภายนอกชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2558 ได้แก่ 1) กลุ่มอสม. เริ่มจากการเข้าไปช่วยเหลือของอสม. ด้านการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดหญ้าข้างถนนภายในชุมชน ช่วยป้องกันลูกน้ำยุงลาย และการระบอบของโควิด-19 มีการช่วยแจกหน้ากากอนามัย เจลล้างมือให้แก่คนในชุมชน ร่วมกันพัฒนาบึงขุนทะเล เช่น การจัดการน้ำเสีย และการจัดการทรัพยากรภายในบึงขุนทะเล 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เริ่มจากการเข้าไปอบรมให้ความรู้เรื่องการทำอุปกรณ์ที่ใช้ในการ

หาปลา จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การทำลอบ การทำไซ จนมีการถ่ายทอดแก่ลูกหลาน ประมงด้วยกัน 3) กลุ่มการทำเกษตร เริ่มจากการเข้าไปอบรมให้ความรู้เรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และสร้างกลุ่มอาชีพ เพื่อช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก และการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ และ 4) กลุ่มการท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนบึงขุนทะเล เริ่มจากการเข้าไปอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการพัฒนาทรัพยากรคนให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับบริบทชุมชน และสภาพแวดล้อม โดยกลุ่มพยายามผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) การประเมินความพร้อมของเครือข่าย พบว่า ก่อนการทำงานร่วมกันมีการประชุมเพื่อร่วมกันวางแผน กำหนดทิศทาง เป้าหมาย และแบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เมื่อมีการทำกิจกรรมจะมีการประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทและคนในชุมชนมากที่สุด 3) การดำเนินงานปฏิบัติการด้วยเครือข่าย พบว่า มีการบูรณาการ การส่งเสริมความรู้ การประสานกระบวนการทำงาน และการสนับสนุนทรัพยากรการดำเนินงานร่วมกับเครือข่าย โดยใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อนและพัฒนา คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์แก่ชุมชน และ 4) การตรวจติดตามและประเมินผลงานของเครือข่าย พบว่า มีการติดตามโดยการสอบถามคนในชุมชนเป็นระยะ ๆ ในด้านความรู้ ทักษะ มีการวัดความสำเร็จ พิจารณาได้จากการขับเคลื่อนของกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ในด้านของ ทรัพยากรมีกระบวนการเพิ่มปริมาณ คุณภาพ มูลค่าผลผลิตและบริการ ทั้งการผลิต การตลาด และการบริโภค

จากการสนทนากลุ่มสามารถสรุปแนวทางการจัดการพื้นที่อนุรักษ์บึงขุนทะเลโดย การมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้านและชุมชน ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ของชุมชน พบว่า กลุ่มประมงมีการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การอนุรักษ์ของชุมชนผ่านการถ่ายทอดโดยทางโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Line มีการประชาสัมพันธ์และประชุมกลุ่ม เป็นระยะ ๆ เพื่อให้สมาชิกมีการถ่ายทอดเรื่องราว แลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของบึงขุนทะเลให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป และเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกับผู้ปกครอง 2) การฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ของบึงขุนทะเล พบว่า กลุ่มประมงและเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้ โดยการซื้อต้นไม้กันมาเอง ต้นละ 30 บาท มาปลูกริมทางบึงขุนทะเล มีชาวบ้านเป็นคนขุดหลุม ให้เพื่อให้ทุกคนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม จุดประสงค์เพื่อปรับภูมิทัศน์ให้มีความร่มรื่น เป็นแหล่งศึกษาท่องเที่ยว ออกกำลังกาย และพักผ่อน มีการจัดกิจกรรมปล่อยสัตว์น้ำ เพื่อรักษาระบบนิเวศเป็นประจำ เช่น ปลาแก้มขี้ ปลาขี้ขม ปลาบึก และร่วมกันสร้างกฎ กติกา ในการใช้เครื่องมือประมงและพื้นที่อนุรักษ์ และ 3) การเสริมสร้างการเรียนรู้แนวเขต

อนุรักษ์ของบึงขุนทะเล พบว่า กลุ่มประมงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีสร้างศาลาการเรียนรู้ หมู่ที่ 5 บ้านคลองใหม่ เป็นศาลาการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรของพื้นที่บึงขุนทะเล โดยนอกจากการให้ความรู้ในทฤษฎีแล้ว ยังมีการเรียนรู้ในภาคปฏิบัติด้วย มีกิจกรรมนั่งเรือชมภูมิทัศน์ และเรียนรู้จากสถานการณ์จริง รวมทั้งมีกิจกรรมปลูกป่าทดแทนซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้ามาได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์บึงขุนทะเล จากกรณีวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเล ตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ผู้วิจัยได้สรุปเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้านคือ การเสริมสร้างการเรียนรู้แนวเขตอนุรักษ์ของชุมชนได้มีสถานที่ในการจัดการเรียนรู้คือ ศาลาการเรียนรู้ตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณหมู่ 5 เป็นศาลาอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นที่บึงขุนทะเล โดยจัดตั้งศาลาอนุรักษ์ขึ้นร่วมกันในเขตของชุมชนวัดสมหวังและชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยก่อตั้งศาลาการเรียนรู้ช่วยกันปรับพื้นที่ ปรับภูมิทัศน์ให้เป็นแหล่งหาความรู้และเป็นแหล่งพักผ่อน และมีการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลคือ ทรัพยากรที่เป็นผืนป่าของชุมชนบ้านคลองใหม่ได้มีแนวเขตเป็นพื้นที่แนวเขตอนุรักษ์ที่ติดกับบึงขุนทะเลห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิด และเป็นพื้นที่ป่าเขียวชอุ่ม ชุมชนบ้านคลองใหม่ มีการจัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ในกับชาวบ้านและบุคคลภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน โดยมีกลุ่มอนุรักษ์บึงขุนทะเลและภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มีการจับสัตว์น้ำที่ค้ำจนถึงความพอเพียง การทำประมงเพื่อทำมาหากินเลี้ยงชีพและแบ่งปันกัน โดยไม่ได้มุ่งหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รวมถึงเครื่องมือในการจับสัตว์ออกแบบโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทำมาจากวัสดุในท้องถิ่น ดังนั้น การจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้านเน้นให้คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน และมีความยั่งยืนอยู่กับชุมชนตลอดไป ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 รูปแบบการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมงพื้นบ้าน จากภาพอธิบายได้ว่า บึงขุนทะเลมีความสำคัญทั้งในเชิงนิเวศวิทยาและสถานะเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยชุมชนมีวิถีชีวิตทำการเกษตรและประมงพื้นบ้าน ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต โดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นำไปสู่การจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเลอย่างยั่งยืน การยกระดับไปสู่การสร้างเศรษฐกิจฐานราก ทุนชุมชน ทุนสังคม ให้กลุ่มประมงพื้นบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความยั่งยืนของทรัพยากร มีการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาศักยภาพระหว่างชุมชน กลุ่มประมง และสถาบันการศึกษา เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในโอกาสการขับเคลื่อนของกิจกรรม โครงการ อบรม และงานวิจัย ทำให้เกิดเป็นฐานความรู้ที่มั่นคงประกอบกับการบูรณาการภูมิปัญญาทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่ไปกับภูมิปัญญา

อภิปรายผล

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่รอบบึงขุนทะเล การพัฒนาและยกระดับความรู้ความสามารถของกลุ่มประมงพื้นบ้าน บึงขุนทะเล เป็นการพัฒนาเพื่อให้กลุ่มเกิดองค์ความรู้และสามารถที่จะสร้างรูปแบบการจัดการทรัพยากรในบึง

ขุนทะเลให้เกิดความยั่งยืน ด้วยการพัฒนาศักยภาพจากการมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษา การพัฒนาศักยภาพจากภูมิปัญญาของชุมชน มีการพึ่งตนเองโดยประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และการทำเกษตรกรรมเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในครัวเรือน และยังมีการรวมกลุ่มประมงพื้นบ้านในการสร้างอาชีพด้วยภูมิปัญญา การรวมกลุ่มช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก หรือการสร้างศักยภาพที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีการจัดการทุนทางสังคมโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานราชการ ได้แก่ จัดการทรัพยากรทางน้ำ ทรัพยากรสัตว์บกสัตว์น้ำ และทรัพยากรพืช มีการจัดการหลากหลายวิธีการทั้งการอนุรักษ์ การฟื้นฟูระบบต่าง ๆ ช่วยกันดูแลทรัพยากรทั้งหมดในพื้นที่ และนำไปสู่การเสริมสร้าง ศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับอดีต กานต์ วิจิต พบว่า สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ การเฝ้าระวังการใช้เครื่องมือที่ผิด กฎหมายและทำลายล้างในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ปัญหาการประกอบอาชีพประมง พื้นบ้าน ได้แก่ ปัญหาปัจจัยการผลิตทรัพยากรสมัยใหม่ จำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำ การฟื้นฟู อนุรักษ์และดูแลทรัพยากรชายฝั่ง และความไม่ชัดเจนเรื่องเขตแดนในทะเล ด้านการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของชาวประมงพื้นบ้าน พบว่า ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอนุบาลสัตว์น้ำและปลูกป่าชายเลน การสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยวิถีประมงพื้นบ้าน ยุทธศาสตร์การ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว สีเขียวของชุมชน ยุทธศาสตร์ถ่ายทอดความรู้ด้านโหนดทางทะเล ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ด้าน โหนดทางทะเล ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้เชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมของ ชุมชน ได้แก่ การพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งตนเองโดยเน้นการรวมกลุ่มประมงพื้นบ้าน พัฒนาและส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบด้านการประมงพื้นบ้าน และ ยุทธศาสตร์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเชื่อมโยงสู่อาเซียน (อดีต กานต์ วิจิต, 2559)

2. แนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้างความร่วมมือการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ชุมชนมีการดำเนินตามแนวทางตลอดจนมีการถ่ายทอดความรู้ เรื่องการอนุรักษ์ของชุมชนผ่านการถ่ายทอดโดยทางโซเซียลมีเดีย เป็นการถ่ายทอดเรื่องราว แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหาแนวทางเกี่ยวกับการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติของบึงขุนทะเล ทั้งระบบให้อยู่คู่กับชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับ ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน โดยการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคงเหลือไว้ให้ ลูกหลานอย่างเพียงพอ และหากมีการประสานพลังในรูปแบบการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย ของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรบึงขุนทะเลของชุมชน มีการฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมปัจจุบันกำลังสร้างศาลาที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ทรัพยากรของบึงขุนทะเล เป็นศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนมาศึกษาเรียนรู้ถึงการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และกำลังวางแผนจัดทำกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และมีการจัดโซนพื้นที่ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาร่วมทำกิจกรรม สอดคล้องกับเจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์ และคณะ พบว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคีหลายฝ่าย ทั้งชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากหลายชุมชนมีปัญหาการจับสัตว์น้ำที่ต้องเดินทางไกล จากบ้านมากขึ้น ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเติมน้ำมันมากขึ้น การจับสัตว์น้ำก็จะไปสัมพันธ์กับ ทรัพยากรป่าชายเลนซึ่งจะมีส่วนในการเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ดังนั้น กลไกในการ พื้นฟูทะเลสาบสงขลาให้ได้ผลสัมฤทธิ์จะต้องเกิดจากหลายฝ่ายเป็นต้นว่า กลุ่มอนุรักษ์ชายฝั่ง และฟาร์มทะเล กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน การรวมกลุ่มเป็นการจับมือกับเครือข่ายชาวบ้านในแต่ละ ชุมชน ปรึกษาปัญหาาร่วมกัน ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ในการแก้ไขปัญหาได้จะต้อง ร่วมมือกันหลายพื้นที่ เนื่องจากทรัพยากรประมงเกี่ยวพันกับป่าชายเลนที่เริ่มจะเสื่อมโทรมลง เครื่องมือประมงที่ชาวประมงใช้เป็นเครื่องมือประมงประเภทที่ทำลายล้าง ซึ่งจะทำให้ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมลงได้ หากไม่ตระหนักถึงผลกระทบที่ตามมา (เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์ และคณะ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มประมงพื้นบ้านในพื้นที่บึงขุนทะเลมีการพัฒนา และยกระดับความรู้ความสามารถ เพื่อเกิดการยกระดับไปสู่การสร้างอาชีพและรายได้เสริม มีการสร้างเครือข่ายร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านในการ จัดการทรัพยากรร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาชุมชนคือ รวมตัวกลุ่มสร้างอาชีพ สร้าง รายได้โดยทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านและมีการสืบทอดจนมาถึงปัจจุบัน รวมถึงการทำปุ๋ยหมัก จากขยะอินทรีย์ เพื่อกำจัดและลดปริมาณขยะด้วยการนำกลับมาหมักปุ๋ยอินทรีย์ใช้ใหม่ให้เกิด ประโยชน์อย่างสูงสุด ทำให้ชุมชนมีการผลิตและบริโภคพืช ผักและไม้ผลที่ปลอดภัย ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี และหลีกเลี่ยงสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เพื่อเป็นการ ยกระดับและพัฒนา กลุ่มประมงพื้นบ้านบึงขุนทะเล ให้มีการจัดการทรัพยากรของชุมชน ให้รู้จัก การพึ่งพาตนเอง ในส่วนของแนวทางการสร้างเครือข่ายของชาวประมงพื้นบ้านในการสร้าง ความร่วมมือ มีการจัดการทรัพยากร และการจัดพื้นที่อนุรักษ์บึงขุนทะเล โดยมีแนวทางในการ อนุรักษ์หลากหลายรูปแบบทั้งการถ่ายทอดเรื่องราวบอกถึงความสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ เพื่อให้กับคนรุ่นหลังตระหนัก สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรบึงขุนทะเล ได้แก่ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรสัตว์ และทรัพยากรพันธุ์พืช โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบ้านคลองใหม่ที่จะ อนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านี้ให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นไปและช่วยกันรักษา และฟื้นฟู ทรัพยากรของพื้นที่บึงขุนทะเล ช่องทางการถ่ายทอดโดยทางโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Line ข้อเสนอแนะต่อชุมชนคือ ควรปลูกจิตสำนึกด้านการทำประมงอย่างรับผิดชอบ และการ

อนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชน ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานคือ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาและอนุรักษ์ของชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากความต้องการของชุมชนโดยแท้จริง ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่ง และการเสริมสร้างจิตสำนึก/ความรู้ด้านกฎหมายและหลักสิทธิชุมชน และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรมีการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากการนำทรัพยากรในพื้นที่บึงขุนทะเลมาใช้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ นาคฤทธิ. (2558). การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งของชุมชน ประมง พื้นบ้าน กรณีศึกษาธนาคารปูม้า ชุมชนคลอง อบต. หมู่ที่ 4 ตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. ใน สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญชนก นัยจรรย์ และกฤษณา ชาญณรงค์. (2561). บทบาทหน้าที่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัด พิษณุโลก. Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(3), 329-344.
- เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์ และคณะ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำ กับเศรษฐกิจชุมชนที่ นำไปสู่การสร้างความสำเร็จชุมชนในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. วารสารวิทย บริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 30(3) , 61-79.
- ณรงค์ นิมส์าลี. (22 กันยายน 2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การ สร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พงค์เทพ แก้วเสถียร, ผู้สัมภาษณ์)
- ณวิญ เสริฐผล. (2563). การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในสังคมโลกาภิวัตน์. วารสารบัณฑิต แสงโคมคำ, 5(2), 313-331.
- นันทวัฒน์ วัฒนานนท์. (14 กันยายน 2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้าน สู่การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอ เมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พงค์เทพ แก้วเสถียร, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พงค์เทพ แก้วเสถียร. (2561). แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาการประกอบอาชีพของชุมชนบ้าน นิคม ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(2), 285-316.

- พรเพ็ญ แก้วหาญ และคณะ. (2561). การพัฒนากระบวนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน ในเขตพื้นที่ชนบทจังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมวิชาการ, 11(1), 11-19.
- ภักดี สมมะสวน. (22 กันยายน 2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พงค์เทพ แก้วเสถียร, ผู้สัมภาษณ์)
- มติชนออนไลน์. (2564). นโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสนับสนุนชุมชนประมงท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2564 จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_2893209.
- วุฒิชัย สายบุญจวง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษา บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(1), 119-129.
- สำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม. (2564). ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไตรมาสที่4/2549. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2564 จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=95>.
- สุธาทิพย์ เฟื่องทอง. (22 กันยายน 2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พงค์เทพ แก้วเสถียร, ผู้สัมภาษณ์)
- สุวิจักขณ์ สงวนพันธ์. (4 สิงหาคม 2563). กระบวนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประมงพื้นบ้านสู่การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากรบึงขุนทะเล ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พงค์เทพ แก้วเสถียร, ผู้สัมภาษณ์)
- อดิگانต์ วิชิต. (2559). การพัฒนาศักยภาพของชาวประมงพื้นบ้าน ในเขตเทศบาลตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(2), 2452-2467.
- อัครินทร์ อังกรวงษ์วัฒนา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา. วารสารนวัตกรรมกรรมการบริหารและการจัดการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 6(3), 11-17.